

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

16

listopada 2017

czwartek

19:00

NFM, Sala Kameralna

Gubajdulina – koncert monograficzny

Klaudiusz Baran – akordeon
Marcin Zdunik – wiolonczela
Radostaw Pujanek – skrzypce

Program:

Sofia Gubajdulina (*1931)

Dziesięć preludiów na wiolonczelę solo

Staccato – legato

Legato – staccato

Con sordino – senza sordino

Ricochet

Sul ponticello – ordinario – sul tasto

Flagioletti

Al taco – da punta d'arco

Arco – pizzicato

Pizzicato – arco

Senza arco – senza pizzicato

De profundis na akordeon solo

In croce na akordeon i wiolonczelę

Silenzio na wiolonczelę, skrzypce i akordeon

I Quarter note = 96

II Double whole note = 42

III Quarter note = 56

IV Eighth note = 152

V Quarter note = 72

[90']

S. Gubajdulina

OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

Sofię Gubajdulinę, podobnie jak kilkoro innych rosyjskich kompozytorów z czasów Związku Radzieckiego, oskarżano o formalizm, uleganie wpływowi „zgnitego Zachodu” i niestosowanie się do zaleceń Komitetu Centralnego w sprawach dotyczących muzyki. Skutkowało to umieszczeniem nazwiska danego artysty na liście twórców zakazanych. Oficjalną krytykę stylu Gubajduliny sformułował sekretarz Związku Kompozytorów ZSRR Tichon Chriennikow – ten sam, który kilkadziesiąt lat wcześniej potępił Dymitra Szostakowicza, Siergieja Prokofiewa czy Arama Chaczaturiana. Dziś Gubajdulina, wraz z Arvo Pärtem, Henrykiem Mikotajem Góreckim i Johnem Tavenerem, jest zaliczana do grona najważniejszych twórców nurtu zwanego „minimalizmem duchowym”, „nową muzyką religijną”, „nową duchowością”, czy też „nowym romantyzmem”. Sama siebie nazywa „miejscem, gdzie Zachód spotyka się ze Wschodem”.

Sofia Asgatowna Gubajdulina urodziła się 24 października 1931 r. w Czystopolu (znajdującym się wówczas na terenie Tatarskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej), w rodzinie o wielokulturowych tradycjach. Ojciec był Tatarem Wołżańskim, a matka miała korzenie rosyjsko-polsko-żydowskie. Stąd zapewne szczególne zamiłowanie artystki do brzmienia akordeonu oraz otwartość na różnorodne wpływy: od folkloru Azji Środkowej (z zastosowaniem instrumentów tradycyjnych), przez prawosławną muzykę religijną, po typowo europejską awangardę.

Większość młodości lat Gubajdulina spędziła w Kazaniu. Tam uczyła się gry na fortepianie oraz pobierała pierwsze lekcje kompozycji, które kontynuowała w konserwatorium moskiewskim u Nikołaja Peiki (ucznia cenionego symfonika Nikołaja Miaskowskiego), a później u Wissariona Szebalina (również ucznia Miaskowskiego). Peiko silnie promował technikę dodekafoniczną. Intelktowi i logice kompozycji hołdował także Szebalin. Obie te postawy w dużym stopniu wpłynęły na styl Gubajduliny, który jednak nie poddaje się tak łatwo klasyfikacji, tym bardziej że jest dość eklektyczny. Kompozytorka zawsze podkreślała wyraźną fascynację dziełami Johanna Sebastiana Bacha, Antona Weberna i Szostakowicza.

Jak zauważyła Walentyna Chotopowa: „Koncepcja artystyczna muzyki Sofii Gubajduliny zaskakuje potężaniem kontrastujących postaw – surowego intelektualnego strukturalizmu oraz postępowania w pełni intuicyjnego, skłonnością do precyzyjnej kalkulacji,

a jednocześnie zachwytem nad spontanicznością procesu twórczego, myśleniem w wymiarze filozoficznym, a równocześnie wyczuwaniem subtelnych niuansów malarstwa dźwiękowego”. Ta dychotomia objawia się w stosowaniu porządków liczbowych, które stanowią szkielet kompozycji, oraz transcendentnej wymowie dzieł wyrażającej głęboką duchowość artystki. Punktem wyjścia dla Gubajduliny jest ciąg Fibonacciego, w którym każdy następny element jest sumą dwóch elementów go poprzedzających (1, 2, 3, 5, 8 itd.), podobny do niego ciąg Lucasa (1, 3, 4, 7 itd.) oraz własny ciąg, posiadający zmienne znaki, jak np.: 1, -1, +2, -3, +5, -8. W ten sposób artystka uzyskuje zbiór liczb catkowitych, podstawowych oraz podzbiór powstały z przekształceń zbioru właściwego. Liczby te, według koncepcji stworzonej wspólnie z teoretykiem Piotrem Mieszczaninowem (mężem Gubajduliny), decydują o konsonansie i dysonansie rytmicznym, kulminacji oraz rozładowaniu napięcia. Wszystkie wyliczenia w bardzo precyzyjny sposób organizują przebiegi czasowe dzieła. Jeśli nawet słuchaczowi nie udaje się ich wychwycić, to z pewnością bezbłędnie odczytuje on ich mistyczny charakter. Gubajdulina dąży do realizacji treści głębszych niż tylko muzyczne – do pojednania duszy z ciałem, świata materialnego z duchowym. Według kompozytorki akt twórczy jest świadectwem bezpośredniej koneksji z Bogiem. To dążenie do jedności Stwórcy i człowieka, wielokrotnie podkreślane przez Gubajdulinę, zdaje się przyświecać wszystkim jej dziełom, nawet tym, które skonstruowała z pozornie obiektywnej materii dźwiękowej.

Pierwsze sukcesy artystka zaczęła odnosić już w latach 60., także na polu muzyki filmowej. W 1975 r. zwróciła uwagę melomanów na Zachodzie, wygrywając VII Międzynarodowy Konkurs Kompozytorski w Rzymie, a cztery lata później w ramach wymiany międzynarodowej Pierre Boulez dyrygował w Paryżu jednym z jej dzieł. Przetomem w karierze Gubajduliny okazał się jednak rok 1981, kiedy Gidon Kremer wykonał dedykowany mu przez artystkę *Koncert skrzypcowy „Offertorium”*. Od tego momentu zamówienia zaczęły składać najbardziej prestiżowe organizacje i instytucje: festiwale w Berlinie, Helsinkach i Holandii, Biblioteka Kongresu USA, orkiestry symfoniczne z Chicago i Nowego Jorku czy Internationale Bachakademie Stuttgart. Od 1992 r. Gubajdulina mieszka w Hamburgu.

Kompozycje Gubajduliny, które usłyszymy podczas dzisiejszego koncertu, powstawały na przestrzeni niemalże dwudziestu lat: skontrastowane w charakterze i kolorystyce *Dziesięć preludium* na wiolon-

czelę solo (1974), *De profundis* (1980) nawiązujący do pokutnego Psalmu 130 (*Z głębokości wołam do Ciebie, Panie*), *In croce* na akordeon i wiolonczelę, w którym linia wertykalna (wysokości dźwięków) krzyżuje się z horyzontalną (czas) i czyni w ten sposób symboliczny znak krzyża (1979), oraz delikatne, w nieco Webernowski sposób ukazujące ciszę *Silenzio* na wiolonczelę, skrzypce i akordeon (1991).

Klaudiusz Baran, fot. archiwum artysty

Klaudiusz Baran

Absolwent Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie oraz Conservatoire Paul Dukas w Paryżu. Jest laureatem wielu nagród w takich konkursach, jak m.in. Ogólnopolski Konkurs Akordeonowy w Katowicach, Międzynarodowy Konkurs Akordeonowy w Castelfidardo oraz Międzynarodowy Konkurs Akordeonowy w Paryżu. Brał udział w takich festiwalach, jak Warszawska Jesień, Musica Polonica Nova, Musica Moderna, Festiwal „Bajan i bajaniści”, Skrzyżowanie Kultur oraz Tango Festival y Mundial de Baile w Buenos Aires. Jako solista współpracował z orkiestrami większości polskich filharmonii, m.in. z Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Narodowej (jako pierwszy akordeonista), NOSPR w Katowicach, a także z Orkiestrą Kameralną Polskiego Radia Amadeus, Polską Orkiestrą Radiową, Sinfonietką Cracovia, AUKSO – Orkiestrą Kameralną Miasta Tychy oraz Dresdner Philharmoniker pod dyktando m.in. A. Duczmał, R. de Leeuwa, J. Maksymiuka, M. Nesterowicza, D. Raiskina, M. Caldiego, S. Tśialisa, K. Urbańskiego i L. Visa. Koncertował z takimi artystami, jak R. Lakatos, I. Monighetti, J. Berger, K. Jakowicz, K.A. Kulka, P. Pławner, T. Strahl, A. Bauer,

K. Jabłoński czy Atom String Quartet. Jego płyta nagrana dla wytwórni Sony Classical z dziećmi A. Piazzolli otrzymała Fryderyka 2003 w kategorii „Najlepszy album – muzyka kameralna”. Artysta jest profesorem tytularnym Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie.

Marcin Zdunik, fot. archiwum artysty

Marcin Zdunik

Wiolonczelista występujący jako solista i kameralista. Wykonuje muzykę od renesansowej po najnowszą, a ponadto improwizuje, aranżuje i komponuje. Jest zapraszany do udziału w prestiżowych festiwalach muzycznych, takich jak BBC Proms w Londynie, Progetto Martha Argerich w Lugano oraz Chopin i jego Europa w Warszawie. Wystąpił na estradach wielu renomowanych sal, m.in. w Carnegie Hall w Nowym Jorku, Cadogan Hall w Londynie i Rudolfinum w Pradze. Występował z takimi zespołami, jak Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Narodowej w Warszawie, Orkiestra Kameralna Unii Europejskiej, Sinfonia Varsovia i City of London Sinfonia pod batutą takich dyrygentów, jak A. Boreyko, A. Wit i A. Mustonen. Współpracował z N. Goernerem, G. Caussé, K. Jabłońskim i K. Jakowiczem, G. Kremerem i Y. Bashmetem. W sezonie 2016/17 pełnił funkcję artysty rezydenta w Filharmonii Narodowej w Warszawie. Był wielokrotnie nagradzany na międzynarodowych konkursach i festiwalach muzycznych. Artysta ma w swoim dorobku kilka płyt CD, dokonał również wielu nagrań dla Polskiego Radia i Telewizji Polskiej oraz dla Radia Stowackiego. Marcin Zdunik kształcił się pod kierunkiem A. Bauera i J. Bergera, studiował muzykologię na Uniwersytecie Warszawskim. Obecnie sam prowadzi klasę wiolonczeli w Akademii Muzycznej w Gdańsku, posiada tytuł doktora sztuk muzycznych. Artysta gra na instrumencie wykonanym przez W. Topę.

Radostaw Pujanek, fot. Łukasz Rajchert

Radostaw Pujanek

Pierwszy koncertmistrz NFM Filharmonii Wrocławskiej. Ukończył z wyróżnieniem Akademię Muzyczną im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu w klasie B. Bryty oraz Akademię Muzyczną im. F. Chopina w Warszawie u I. Wojciechowskiej. Jest laureatem konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych. Umiejętności doskonalił na kursach mistrzowskich pod kierunkiem m.in. W. Witkomirskiej, W. Marschnera, Ch. Tregera oraz członków Trio Fontenay i Kwartetu Camerata. Występuje jako solista, kameralista i koncertmistrz w kraju i za granicą. Dokonał licznych nagrań płytowych i archiwalnych. Propagator i miłośnik kameralistyki, współpracuje m.in. z takimi artystami, jak V. Vassilyev, J. Gallardo, A. Viytoyev, A. Szymczewska, R. Groblewski, T. Strahl, M. Sikorski, M. Zdunik, T. Daroch. Wraz z Ł. Długoszem, K. Budnik-Gałązką i R. Kwiatkowskim współtworzy kwartet fletowy FourTune, którego debiutancka płyta z nagraniem kompozycji K. Pendereckiego, K. Meyera i W. Stowińskiego (NFM, CD Accord) ukazała się w 2013 r.

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Sponsorzy:

